

Vecāku tiesības uz savu bērnu izglītību (I)

Lai gan bērnu izglītībā un audzināšanā ir iesaistīti daudzi līdzdarbinieki, tomēr tieši vecāki vienmēr ir galvenie atbildīgie par savu bērnu izglītību un audzināšanu, kā tas ir parādīts šajā rakstā.

16.12.2012

Spēkā esošās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26. pantā ir norādīts uz vecāku tiesībām izvēlēties saviem

bērniem tādu izglītību, kādai viņi dod priekšroku(1), un par to vēl nozīmīgāks ir tas, ka [deklarāciju] parakstījušie šo principu ir iekļāvuši starp pamatprincipiem, kurus valsts nedrīkst ignorēt vai ar tiem manipulēt.

Cilvēks pēc savas būtības ir sociāla un atkarīga būtne, un šī atkarība visuzskatāmāk izpaužas tieši bērībā. Cilvēciskai būtnei pieder arī tas, ka mums visiem ir jāsaņem izglītība, jāaug sabiedrībā, jāapgūst kultūra un zināšanas.

Patiesībā bērns nav tikai radījums, kas tiek iemests pasaulē: cilvēciskai būtnei piemīt plašs attiecību spektrs starp vairošanos un izglītību, pat līdz tādai pakāpei, ka izglītība tiek uzskatīta kā ģeneratīva darba turpinājums vai papildinājums. Katram bērnam ir tiesības uz izglītību, kas ir nepieciešama, lai viņš varētu attīstīt savas spējas, un šīm

bērnu tiesībām atbilst vecāku tiesības, kas reizē ir arī pienākums - viņus izglītot.

DIEVA MĪLESTĪBAS MANIFESTĀCIJA

Šo realitāti var redzēt vārda „izglītība” etimoloģijā”. Termins *educare* latīņu valodā pirmām kārtām apzīmē darbību dot barību pēcnācējiem jeb tos ēdināt un to ietekmi, kāda ir šai darbībai. Dot barību, kas pilnīgi noteikti nav tikai materiāla, bet arī bērnu garīgo spēju - intelektuālo un ētisko - attīstīšana, iekļaujot arī tikumus un pieklājības normas.

Bērns un vecāks tātad jau iedzimti ir izglītotājs un izglītojamais, bet jebkura cita veida izglītība tāda ir tikai pēc analogijas: izglītība attiecas uz personu, kā uz dēliem tā uz meitām, tas ir - viņi ir atkarīgi no saviem vecākiem.

Tādēļ tiesības uz izglītību pamatojas cilvēka dabā un tās sakņojas realitātēs, kas ir vienādas visiem indivīdiem un visbeidzot ir pašas sabiedrības pamats. Tādēļ tiesības izglītot un tikt izglītotam nav atkarīgas no tā, vai tās ir izvēlētas vai nē kā pozitīva norma, un tās nav arī piekāpšanās no sabiedrības vai valsts puses. Tās ir pamattiesības to visstiprākajā nozīmē, kādu vien šis termins sevī var ietvert..

Tātad, vecāku tiesības izglītot savus bērnus darbojas tādējādi, ka bērniem ir jāsaņem tāda izglītība, kas atbilstu viņu cilvēciskajai cieņai un viņu vajadzībām. Un šis beidzamais ir pamatā pirmajam. Vecāku tiesību pārkāpumi galu galā ir bērnu tiesību pārkāpumi, ko ir jāatzīst juridiski un sabiedrībai tas ir jāakceptē.

Bet, neskatoties uz to, ka bērna tiesības tikt izglītotam ir pamattiesības, tas nenozīmē, ka

vecāki var atteikties būt par izglītotājiem, pat ar aizbildināšanos, ka citas personas vai institūcijas to varētu izdarīt labāk. Bērns pirmām kārtām ir bērns un viņa izaugšanai un nobriešanai ir ļoti svarīgi tikt par tādu uzskatītam ģimenes lokā.

Ģimene ir tā dabīgā vide, kurā savstarpējās mīlestības, kalpošanas, ziedošanās attiecības, kas sastāda personas visintīmāko daļu, tiek atklātas, novērtētas un apgūtas. No tā izriet, ka, izņemot tikai gadījumus, kad tas nav iespējams, katrai personai vajadzētu tikt izglītotai ģimenes lokā no savu vecāku puses, tiem sadarbojoties – to dažādajās lomās – ar citām personām: brāļiem un māsām, vecvecākiem, krusttēviem un krustmātēm...

Ticības gaismā paaudze un izglītība iegūst jaunu dimensiju: bērns ir aicināts uz vienotību ar Dievu un saviem vecākiem parādās kā dāvana,

kas vienlaicīgi ir arī pašas laulātā pāra mīlestības apliecinājums.

Kad piedzimst jauns bērns, vecāki saņem jaunu dievišķo aicinājumu: Dievs cer, ka tie viņu audzinās brīvībā un mīlestībā, ka tie viņu mazpamazām vedīs pie Viņa. Viņš cer, ka bērns tajā mīlestībā un uzmanībā, ko viņš saņem no saviem vecākiem, atradīs tās mīlestības un uzmanības atspoguļojumu, ko Dievs pats viņam velta. No tā izriet, ka kristīgiem vecākiem būtu jābūt neapstrīdamām tiesībām un pienākumam izglītot savu bērnu, tādēļ ka tās nozīmē ko vairāk nekā tikai noteiktu atbildību: tās ir neapstrīdamas arī tādēļ, ka ir daļa no viņa cieņas pret dievišķo aicinājumu, kas tiek saņemts pie kristīšanas.

Tātad, ja izglītošana pirmām kārtām ir darbs, ko veic māte un tēvs, tad jebkurš cits šajā darbā iesaistītais tāds ir vecāku delegēts un ir viņiem

pakļauts. „Vecāki ir pirmie un galvenie paši savu bērnu izglītotāji, un šajā jomā viņiem ir vienas galvenās tiesības un pienākums: viņi ir skolotāji, jo ir vecāki. Viņi šo izglītojošo misiju dala ar citām personām un institūcijām, tādām, kā baznīca un valsts. Bet tomēr tas būtu jādara, vienmēr pareizi piemērojot hierarhijas principu (2)

Loģiski, ka ir likumīgi tas, ka vecāki meklē palīdzību savu bērnu skološanai: lai viņi apgūtu kultūras un tehniskās zināšanas un iemaņas, attiecības ar cilvēkiem, kas ir ārpus ģimenes loka utt. Tie ir elementi, kas nepieciešami, lai persona izaugtu pareizi, jo vecāki – tikai vieni paši – nevar to visu veikt atbilstošā līmenī. No tā izriet, ka „jebkuram citam, kas līdzdarbojas izglītošanas procesā, jādarbojas vecāku vārdā, ar viņu piekrišanu un zināmā mērā arī pēc viņu pieprasījuma”(3): vecāki meklē šādu palīdzību, lai ne uz mirkli

neizlaistu no sava redzesloka to, ko no viņiem sagaida, un seko līdzī tam, lai tas atbilstu viņu centieniem un gaidītajam.

VECĀKI UN SKOLAS

Šādā kontekstā ir aplūkojama arī skola: kā institūcija, kuras uzdevums ir savā izglītošanas darbā sadarboties ar vecākiem. Šīs realitātes apzināšanās kļūst vēl svarīgāka, ja ņemam vērā to, ka patiesībā ir ļoti daudz iemeslu, kas var novest vecākus – reizēm viņiem pašiem pat to īsti neapzinoties – pie neizpratnes par brīnišķīgā darba, par ko viņi ir atbildīgi, apjomu, praksē atsakoties no savas vispusīga izglītotāja lomas.

Apdraudējums izglītībai, kā to tik daudzas reizes ir pierādījis Benedikts XVI, sakņojas šajā dezorientācijā: izglītība ir reducēta uz „noteiktu iemaņu vai spēju ko veikt tālāk nodošana, tajā pašā laikā

cenšoties apmierināt jaunāko paaudžu vēlmi pēc laimes, tās apberot ar patēriņa precēm un īslaicīgām balvām” (4). Tādā veidā jaunieši paliek „pamesti vieni paši lielo jautājumu priekšā, kas nenovēršami viņiem iekšēji radīsies” (5), atkarīgi no tādas kultūras un sabiedrības, kas par savu kredo ir padarījusi relatīvismu.

Esot aci pret aci ar šiem iespējamajiem šķēršļiem un atbilstoši savām dabiskajām tiesībām, vecākiem ir jājūt, ka skola zināmā mērā ir viņu ģimenes loka turpinājums: tā ir instruments ar savu pašas uzdevumu tāpat kā vecākiem, ne tikai vieta, kur viņu bērniem var iedot noteiktu zināšanu daudzumu.

Pirmais obligātais priekšnoteikums ir tāds, ka valstij ir jāaizsargā ģimeņu brīvība, lai tās varētu pareizi izvēlēties skolu vai centrus, ko viņi

uzskata par vispiemērotākajiem savu bērnu izglītošanai. Protams, kā sabiedriskā labuma aizstāvim valstij ir zināmas tiesības un pienākumi attiecībā uz izglītību. Pie tiem mēs atgriezīsimies nākošajā rakstā. Bet šī iejaukšanās nedrīkst sadurties ar vecāku likumīgajiem centieniem izglītēt savus bērnus atbilstoši tiem labumiem, ko viņi atbalsta un atbilstoši kuriem dzīvo un ko uzskata par tādiem, kas varētu bagātināt viņu pēcnācējus.

Kā norāda Vatikāna II Koncīlijs, valsts varai – lai tas būtu kaut vai jautājums par taisnīgu labumu sadali – ir jāpiedāvā līdzekļi un apstākļi, kas ir labvēlīgi tam, lai vecāki varētu „absolūti brīvi, atbilstoši savai apziņai, izvēlēties skolu saviem bērniem” (6). No šejienes izriet tas, cik svarīgi ir, lai tie, kas iesaistīti politikā vai strādā jomā, kas saistīta ar sabiedrisko domu, censtos šādu

likumu saglabāt un pēc iespējas to atbalstītu un popularizētu.

Vecāku interese par savu bērnu izglītību var izpausties ļoti daudzveidīgi.

Neatkarīgi no iestādes, kurā bērni mācās, ir tikai dabiski, ka vecāki interesējas par tur valdošo atmosfēru un par mācību saturu.

Skolēnu brīvība tiek sargāta tā, ka ir likums, atbilstoši kuram, netiek deformēta viņu personība un netiek ignorētas viņu dotības, ir tiesības saņemt veselīgu izglītību un nebūtu vardarbības pret viņu dabisko pakļāvību, neuzspiestu viņiem uzskatus un kritērijus no malas. Tādējādi tiek atļauts un veicināts tas, ka bērni attīsta sevī veselīgu kritisko garu, tajā pašā laikā parādot viņiem, ka vecāku interese šajā jomā sniedzas tālāk par skolā sasniegtajiem rezultātiem.

Tik pat nozīmīga, kā šī komunikācija starp bērniem un vecākiem, ir arī tā, kas ir starp vecākiem un skolotājiem. Secinājums no izpratnes par skolu kā vēl vienu instrumentu pašā izglītības darbā ir aktīvi sadarboties ar skolu arī attiecībā uz tās iniciatīvām vai tajā valdošo ideoloģiju.

Šajā ziņā ir svarīgi piedalīties skolas pasākumos: par laimi, skolas arvien vairāk - neatkarīgi no tā, vai tās ir valsts vai privātās - ik pēc noteikta laika rīko atvērto durvju dienas, sporta sacensības vai informatīvas sanāksmes ar zinātnisku ievirzi. Īpaši attiecībā uz šo pēdējo tikšanos veidam būtu lietderīgi – ja vien tas ir iespējams – ka piedalītos abi dzīvesbiedri, lai gan tas no viņiem prasītu ziedot laiku un organizēšanu: tādējādi bērniem tiktu vēstīts – un tam pat nebūtu nepieciešami vārdi – ka abi vecāki uzskata skolu par svarīgu ģimenes dzīves elementu.

Šādā kontekstā iesaistīšanās vecāku biedrībās, sadarbojoties pasākumu organizēšanā, izsakot pozitīvus priekšlikumus, vai arī pat darbojoties pārvaldes institūcijās, atver veselu rindu jaunu izglītojošanas iespēju. Bez šaubām, lai pareizi uzņemtos kādas funkcijas, ir nepieciešams ievērojams ziedošanās gars: ir nepieciešams veltīt laiku, tiekoties ar citām ģimenēm, iepazīties ar skolotājiem, piedalīties sanāksmēs...

Bet, neskatoties uz to, šīs grūtības tiek plaši kompensētas – un vispirmām kārtām tas ir dvēselei, kas mīl Dievu un vēlas Viņam kalpot – jo atveras apustuliskais lauks, kura plašums ir neizmērojams: lai gan skolas reglaments nepieļauj tieši iejaukties atsevišķos izglītības programmas aspektos, ir iespējams iespaidot un dot impulsu skolotājiem un vadībai, lai tiktu mācīts par tikumiem, labos un skaisto.

Pārējie vecāki būs pirmie, kas pateiksies par šādiem pūliņiem, un viņiem vecāks, kas ir iesaistījies skolas darbā - vai tas būtu tāpēc, ka ir šis pienākums, vai tāpēc, ka tā ir paša iniciatīva un rūpes par vidi klasē utt. - kļūst par atskaites punktu, par cilvēku, pie kura pieredzes vērsties vai kura padomu meklēt pašam savu bērnu audzināšanā.

Šādi veidojas ceļš uz personīgo draudzību un līdz ar to uz apustulātu, kas gala rezultātā svētī visus iesaistītos izglītības vidē, kurā aug bērni. Visā pilnībā tam atbilst tas, ko Svētais Hosemarija raksta „Ceļā”, runājot par personiskā apustulāta auglīgumu: Tu esi starp savējiem - apustuļa dvēsele – akmens, kas iekritis ezerā. – Ar savu paraugu un savu vārdu tu radi pirmo apli... un tas savukārt nākošo... un nākošo... un nākošo... Ar katru reizi arvien lielāku. Vai tagad tu apzinies savas misijas lielumu?

1. Declaración Universal de los Derechos del Hombre, 10-XII-1948, n. 26.
 2. Juan Pablo II, Carta a las familias, 2-II-1994, n. 16.
 3. Juan Pablo II, Carta a las familias, 2-II-1994, n. 16.
 4. Benedicto XVI, Discurso a la Asamblea Diocesana de Roma, 11-VI-2007.
 5. Benedicto XVI, Discurso a la Conferencia Episcopal italiana, 28-V-2008.
 6. Concilio Vaticano II, decl. Gravissimum educationis, n. 6.
 7. San Josemaría. Camino, n. 831.
-

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
lv-lv/article/vecaku-tiesibas-uz-savu-
bernu-izglitibu-i/](https://opusdei.org/lv-lv/article/vecaku-tiesibas-uz-savubernu-izglitibu-i/) (15.03.2026)